

Ks. TOMASZ KARPETA

ŚRODKI DOWODOWE
POTRZEBNE DO UZYSKANIA PEWNOŚCI MORALNEJ
PRZY ROZPOCZĘCIU POSTĘPOWANIA
KANONIZACYJNEGO PRZEZ BISKUPA DIECEZJALNEGO

Fundamentem każdego wyroku jest pewność moralna sędziego w kwestii przedmiotu podlegającego wyrokowaniu. Różni się ona od pewności fizycznej oraz pewności metafizycznej i polega na zdobyciu przekonania wykluczającego wszelką poważną wątpliwość lub uzasadnioną obawę pomyłki. W ogólnym procesie kanonicznym z reguły wystarcza zwykła pewność moralna. W przypadkach jednak, gdy prawo wyraźnie tego wymaga lub w innych wypadkach wyjątkowego przedmiotu postępowania sądowego, zwłaszcza gdy wchodziłaby w grę czyjaś szkoda, sędzia może być zobowiązany do uzyskania wyższego stopnia pewności moralnej¹.

Każde postępowanie kanonizacyjne posiada swoistą naturę, gdyż jego owocem jest kanonizacja, z którą wiąże się nieomyślność papieska, przez co ma związek z Urzędem Nauczycielskim Kościoła. Dlatego od wieków domagano się osiągnięcia najwyższej pewności moralnej. Kongregacji nie wystarcza tylko pewność moralna, środki dowodowe, które są podstawą do uzyskania tejże pewności, muszą pod względem ilościowym i jakościowym być na tyle wystarczające, aby nie

¹ Zob. L. FLISIKOWSKI. *Problem pewności moralnej*. W: *Elementy prawne świętości kanonizowanej według ustawodawstwa Jana Pawła II. Materiały II Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Kanonizacyjnego KUL. Lublin 24-26 IX 1992*. Red. H. Misztal. Lublin 1993 s. 59.

wzbudzały niepewności². Uzyskanie pewności moralnej w sprawach kanonizacyjnych jest rozłożone na różne osoby i różne poziomy, gdyż te sprawy należą do tzw. *causae maiores* i ostateczna decyzja należy do papieża³.

W niniejszym artykule będziemy chcieli wykazać środki dowodowe, jakie wykorzystywane są w procesie kanonizacyjnym w świetle obecnego prawa i dokumentów Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, aby osiągnąć moralną pewność co do zasadności wszczęcia postępowania kanonizacyjnego; wykazać także, jakie osoby w postępowaniu są odpowiedzialne za zebranie informacji dających pewność oraz zastanowić się, czy pewność moralna przy kanonizacji różni się od tej, jaka powinna być osiągnięta przy innych procesach kanonicznych.

1. PEWNOŚĆ MORALNA

Pewność moralna opiera się niewątpliwie na pełności przedłożonych w postępowaniu środków dowodowych. Wypowiedzi Piusa XII z października 1942 r. i Jana Pawła II ze stycznia 1984 r. do Trybunału Roty Rzymskiej pozwalają ustalić, że pewność moralna jest czymś pośrednim między pewnością absolutną a prawdopodobieństwem. Absolutna pełność dowodów nie może w tym przypadku oznaczać pełności nagromadzonych środków dowodowych, gdyż zasada ta obowiązuje zawsze, jest oczywista i nie mogłaby być przedmiotem normy prawnej, tak mocno wyeksponowanej w procesie beatyfikacyjnym. Potrzeba absolutnej pewności moralnej podyktowana została niebezpieczeństwem narażenia Kościoła na wielką szkodę w wypadku pomyłki w odniesieniu do beatyfikacji i kanonizacji. Nie ulega wątpliwości, że w tych sprawach chodzi o bardzo istotny przedmiot. W sprawach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych prawo domaga się najwyższej pewności moralnej, jaka jest możliwa do osiągnięcia, nie tylko za pomocą naturalnych środków dowodowych, ale także na podstawie środków szczególnych, jakimi są cuda⁴.

Kodeks prawa kanonicznego z 1917 r. domagał się, aby dowody w sprawach kanonizacyjnych były absolutnie pełne⁵. Pełność dowodów nie oznaczała pełności nagromadzonych środków dowodowych, gdyż zasada ta obowiązuje zawsze i jest

² Zob. SACRA CONGREGATIO PRO CAUSIS SANCTORUM. *Sanctorum Mater*. AAS 99:2007 s. 465-517. Tłum. polskie: H. MISZTAŁ. *Sanctorum Mater – Instrukcja Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych o prowadzeniu dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawach kanonizacyjnych*. Komentarz [dalej: *Sanctorum Mater*]. Lublin 2008 art. 1 § 2: „Wspomniane sprawy są realizowane poprzez zebranie dowodów w celu osiągnięcia pewności moralnej na temat cnót heroicznych lub męczeństwa służi Bożego, o którego beatyfikację lub kanonizację się prosi”.

³ Zob. H. MISZTAŁ. *Prawo kanonizacyjne*. Lublin 2003 s. 262.

⁴ Zob. TENŻE. *Komentarz do Konstytucji Apostolskiej Divinus Perfectionis Magister*. Lublin 1987 s. 105.

⁵ Zob. CIC can. 2019: „In his causis probationes debent esse omnino plenae; nec aliae sunt admittendae, nisi quae ex testibus et ex documentis eruuntur”.

oczywista. Zatem w tego rodzaju sprawach sędzia nie mógł zadowolić się zwykłym stopniem pewności moralnej, musiała ona być absolutna. Choć kanon ten stracił dziś już ważność, to jednak wszyscy, którzy są odpowiedzialni za gromadzenie dowodów w dochodzeniu diecezjalnym powinni o tym pamiętać.

Obowiązujący *Kodeks prawa kanonicznego* wyraźnie wypowiada się, że jeżeli sędzia nie może jej osiągnąć, winien orzec, że sprawa nie została udowodniona⁶. Pewność moralna jest wymagana przy wydawaniu wyroku zarówno w sprawie małego znaczenia, jak i w sprawach wielkiej wagi, w sprawach spornych i karnych. Choć pewność moralna zawsze jest pewnością, to jednak dopuszcza się różne jej stopnie⁷.

2. PRZEDMIOT DOWODZENIA

Przedmiotem pewności moralnej w procesie kanonizacyjnym są: opinia świętości, która jest warunkiem do rozpoczęcia każdej sprawy kanonizacyjnej, heroiczność cnót w wypadku wyznawców lub męczeństwo, gdy chodzi o męczennika. Kościół nie zrezygnował także z dowodu nadprzyrodzonego, jakim jest cud. Wciąż jest on wymagany do beatyfikacji i kanonizacji⁸. Tym bardziej nowe prawo nie rezygnuje z pewności moralnej sędziego przy wydawaniu orzeczeń w tych sprawach. W osiągnięciu pewności, jaka jest wymagana w sprawach kanonizacyjnych zwłaszcza do ostatecznej decyzji o kanonizacji, służy pomocą potrójna weryfikacja. Po pierwsze głos społeczności Kościoła – *vox populi Dei*, jako odniesienie do opinii świętości, dochodzenie sądowe, czyli ludzkie dochodzenie oparte na regułach logicznego wnioskowania, i wreszcie *vox Dei*, czyli potwierdzenie nadprzyrodzone, wynikające z aprobaty cudu. Po przypatrzeniu się tym dowodom, wezwawszy pomocy Ducha Świętego, papież podejmuje ostateczną decyzję na temat kanonizacji⁹.

Głównym przedmiotem dowodzenia w sprawach kanonizacyjnych jest życie sługi Bożego. To postulator ma obowiązek przedstawić biskupowi relację dotyczącą życia kandydata na ołtarze. Postulator zwracający się z prośbą o rozpoczęcie postępowania kanonizacyjnego powinien najpierw posiadać dowody, iż istnieje prawdziwa opinia świętości życia lub męczeństwa i cudów. Dowodzenie opinii jest

⁶ Zob. KPK kan. 1608 § 8.

⁷ Zob. FLISIKOWSKI. *Problem pewności moralnej* s. 63.

⁸ Zob. A. POSACKI. *Cuda chrześcijańskiej wiary*. Kraków 2003 s. 82.

⁹ Por. J. L. GUTIERREZ. *La certezza morale nelle cause di canonizzazione specialmente nella dichiarazione del martirio*. „*Ius Ecclesiae*” 3:1991 s. 645-670; H. MISZTAL. *Causae historicae w postępowaniu beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym*. Lublin 1981 s. 79.

dzisiaj włączone do przedmiotu dowodzenia w ścisłym sensie, w momencie stawiania pytań świadkom na ten temat¹⁰.

Pamiętać należy, że obecne prawo wymaga także udowodnienia opinii cudów i znaków szczególnych, tzn. łask otrzymanych za wstawiennictwem sługi Bożego. Materiały na ten temat zbiera postulator i wysyła do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych wraz z prośbą o *nihil obstat*¹¹.

Od czasów Benedykta XIV dowodzenie cudów odbywało się jedynie na podstawie zeznań świadków naocznych. Nie przyjmowano tutaj zeznań świadków ze słyszenia. Obecna praktyka dopuszcza taką możliwość, choć nadal podstawowym dowodem w dowodzeniu cudu są zeznania świadków naocznych, opinie wydane przez biegłych lekarzy specjalistów w dziedzinie, do jakiej należy dany fakt. Dołącza się do tego historie choroby, wyniki badań lekarskich, dokumentację szpitalną¹².

3. ŚRODKI DOWODOWE

W odniesieniu do dowodów w procesie kanonicznym *Kodeks* wymienia następujące środki dowodowe: oświadczenie stron, dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych, wizje lokalne i oględziny sądowe oraz domniemania. Do postępowania kanonizacyjnego wykorzystuje się środki dowodowe, takie jak dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych i oględziny sądowe. Wymaga się często przysięgi na potwierdzenie prawdomówności w zeznaniach czy na wierność wypełnienia danego urzędu. Dlatego przepisy *Kodeksu* stosuje się analogicznie do postępowania kanonizacyjnego.

Cud, aby stanowił dowód w prawie kanonizacyjnym, musi być nie tylko doskonały, ale i udowodniony za pomocą środków dowodowych, jak zeznania świadków, dokumenty, a także opinie biegłych. Cud jest więc nie tylko środkiem dowodowym w prawie kanonizacyjnym, jest też przedmiotem dowodzenia¹³. Przyjrzyjmy się bliżej poszczególnym środkom dowodowym wpływającym na pewność moralną w postępowaniu.

¹⁰ Zob. *Sanctorum Mater* art. 4 § 1, art. 5 § 1; H. MISZTAŁ. *Elementy prawno-kanoniczne świętości*. „Kościół i Prawo” 1981 t. 1 s. 198.

¹¹ Zob. SACRA CONGREGATIO PRO CAUSIS SANCTORUM. *Norme servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum* 1983. AAS 75:1983. Tłum. polskie: *Normy dotyczące spraw kanonizacyjnych, które winny być zachowane w dochodzeniu diecezjalnym* [dalej: *Normy*]. „Prawo Kanoniczne” 27:1984 nr 3-4 s. 283-289 n. 10.

¹² Zob. MISZTAŁ. *Causae historicae w postępowaniu beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym* s. 82.

¹³ Zob. M. MACHEJEK. *Problemy polskich spraw kanonizacyjnych*. W: *Elementy prawne świętości* s. 151.

a. Dokument

Dokumentem, jako jednym ze źródeł poznania, interesuje się nie tylko historia, archiwistyka, dyplomatyka, ale także prawo procesowe – jako jednym ze środków dowodowych prawa kanonicznego. Od dawna przez dokumenty rozumiano głównie pisane środki dowodowe. W procesie kanonicznym przez dokument rozumie się pismo służące do udowodnienia faktów spornych przed trybunałem kościelnym. Prawo dopuszcza dowodzenie na podstawie dokumentów publicznych i prywatnych. Przez publiczny rozumie się taki dokument, który jest sporządzany przez osobę publiczną, tj. notariusza publicznego lub inną osobę upoważnioną w zakresie swego urzędu i z zachowaniem przepisanej w prawie formy. Dokumenty sporządzone przez osoby prywatne, jak listy, umowy, testamenty, są uznawane za prywatne¹⁴. Dokumenty przedstawione w procesie powinny być autentyczne, tzn. sporządzone w przepisanej formie i z zachowaniem zgodności znaków uwierzytelniających dokument z jego wystawcą, świadczących, że został on wystawiony za jego wiedzą i wolą. Ponadto dokumenty składane w procesie jako środki dowodowe powinny być wiarygodne. Innymi słowy wiarygodność oznacza wewnętrzną prawdziwość dokumentu, czyli zgodność przedstawionych w nim faktów z rzeczywistym stanem rzeczy.

Kodeks oprócz dokumentu publicznego i prywatnego wymienia także dokumenty kościelne i świeckie. Przez publiczne dokumenty kościelne prawo rozumie te, które sporządziła osoba publiczna wykonująca w Kościele swoje zadania, z zachowaniem formalności spisanych prawem¹⁵. Przez publiczne dokumenty świeckie rozumie te, które według ustaw każdego z osobna miejsca, jako takie są uznawane przez prawo¹⁶. W kan. 1544 czytamy, że dokumenty

[...] nie posiadają w sądzie żadnej mocy dowodowej, jeżeli nie są oryginalne lub przedłożone w uwierzytelnionym odpisie i złożone w kancelarii trybunału, by mogły być zbadane przez sędziego i stronę przeciwną¹⁷.

Zaś kan. 1546 § 1 zawiera przepis, że

[...] nikt nie ma obowiązku przedkładać dokumentów, nawet wspólnych, które nie mogą być ujawnione bez niebezpieczeństwa szkody, albo bez niebezpieczeństwa naruszenia tajemnicy, jaką należy zachować¹⁸.

Przepis ten jest szczególnie ważny w procesie kanonizacyjnym. Chodzi tu o dokumenty wystawiane przez lekarzy czy adwokatów. Są oni związani tajemnicą

¹⁴ Zob. H. MISZTAŁ. *Dokument jako środek dowodowy w historycznych sprawach beatyfikacyjnych*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 5:1977 s. 213-216.

¹⁵ Zob. KPK kan. 1540 § 1.

¹⁶ Zob. KPK kan. 1540 § 2.

¹⁷ KPK kan. 1544.

¹⁸ KPK kan. 1546 § 1.

zawodową. Wartość dokumentów jest oceniana na szczeblu diecezjalnym przez biegłych historyków, a w Kongregacji przez konsultorów historyków¹⁹. Wszystkie dokumenty powinien zebrać i opracować postulator.

Normy dotyczące spraw kanonizacyjnych, które winny być zachowane w dochodzeniu diecezjalnym, wydane przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych, podkreślają, że jeśli biskup chce sprawę rozpocząć, to winien polecić dwóm cenzorom teologom przygotowanie wotum dotyczącego pism opublikowanych sługi Bożego, mają oni również ocenić, czy w tych pismach nie znajduje się cokolwiek, co sprzeciwia się wierze lub dobremu obyczajom²⁰. Po zakończeniu badania biegli powinni przekazać biskupowi sumienną i dokładną relację, łącznie z zebranymi pismami, a także dołączyć listę pism i dokumentów, wyrażając opinię o ich autentyczności i wartości, jak również opartą na tych pismach i dokumentach opinię o osobowości sługi Bożego²¹. Widać jednoznacznie w tych przepisach troskę Kongregacji o rzetelne opracowanie i obiektywne przekazanie informacji przez biegłych o dokumentach, pismach kandydata na ołtarze.

b. Zeznania świadków

Najbardziej popularnym i koniecznym w procesie kanonizacyjnym środkiem dowodowym są zeznania świadków. W tym przypadku również kompetentny jest *Kodeks* ze swoimi kanonami²², ale także *Normy* Kongregacji. *Kodeks* podaje miejsce, w którym należy przesłuchiwać świadków: należy przesłuchiwać ich w siedzibie trybunału, chyba że sędzia zdecyduje inaczej. Każdego z nich należy przesłuchiwać osobno. Jeśli świadkowie nie zgadzają się między sobą lub ze stroną w rzeczy poważnej, sędzia może zgromadzić i skonfrontować różniących się między sobą, tak by uniknąć, o ile to możliwe, kłótni i zgorzienia²³.

Świadkowie, którzy są proszeni o złożenie zeznań, powinni być wiarygodni, a swoje zeznania powinni potwierdzić przysięgą²⁴. Oprócz świadków wprowadzonych przez postulatora są też świadkowie powołani z urzędu. Do świadków z urzędu należy zaliczyć głównie przeciwników sprawy²⁵. Jako świadkowie wezwa-

¹⁹ Zob. MISZTAŁ. *Komentarz do Konstytucji Apostolskiej Divinus Perfectionis Magister* s. 108.

²⁰ Zob. *Normy* n. 13.

²¹ Zob. *Normy* n. 14 a, b, c.

²² Zob. KPK kan. 1530.

²³ Zob. KPK kan. 1560.

²⁴ Zob. *Normy* n. 23: „Świadkowie w swych zeznaniach potwierdzonych przysięgą powinni w tym, co twierdzą opierać się na własnej wiedzy, inaczej ich świadectwo nie ma wartości”. Zob. *Sanctorum Mater* art. 99 § 1 § 2.

²⁵ Zob. *Normy* 21 a: „Biskup lub delegat wezwie pewną liczbę świadków z urzędu, którzy jeśli zajdzie potrzeba, powinni się przyczynić do uzupełnienia dochodzenia, szczególnie, jeśli byłiby przeciwni sprawie”.

ni z urzędu zeznają także biegli, którzy przygotowali dokumentację sprawy. Ponadto przesłuchani będą także lekarze leczący kiedyś osobę uzdrowioną²⁶. Gdyby lekarz odmówił stawienia się u biskupa, choćby ze względów światopoglądowych, *Normy* podpowiadają, iż wystarczy poprosić go o pisemną zaprzysiężoną relację, a w braku takiej, relację innej osoby, która później złoży zeznania²⁷. Dołączyć też należy całą możliwą do pozyskania dokumentację kliniczną choroby i uzdrowienia²⁸.

W postępowaniu kanonizacyjnym mogą i powinni zeznawać krewni, znajomi i przyjaciele sługi Bożego, którzy go znali, razem z nim przebywali lub mieli osobiste kontakty z rodziną²⁹. Istnieją jednak takie osoby, których według *Kodeksu prawa kanonicznego* nie dopuszcza się do zeznań. *Kodeks* wymienia osoby poniżej 14 roku życia i upośledzonych umysłowo. Mogą oni jednak zeznawać pod pewnymi warunkami, za zgodą sędziego³⁰. Niektórych *Kodeks* uznaje za niezdolnych do składania zeznań, a tym samym wyklucza ich z postępowania w procesie kanonizacyjnym. Za niezdolnych uznaje się tych, którzy są stronami w sprawie albo występują w sądzie w imieniu stron, sędziego i jego asystentów, adwokata oraz innych, którzy pomagają lub pomagali stronom w tej sprawie³¹. Dalej *Kodeks* wymienia kapłanów w odniesieniu do wszystkiego, co poznali z sakramentalnej spowiedzi, chociażby penitent prosił o ujawnienie tego; co więcej, tego, co przez kogokolwiek i w jakikolwiek sposób zostało usłyszane z okazji spowiedzi, nie można w sądzie przyjąć jako śladu prawdy³².

Według *Norm* do zeznań w procesie kanonizacyjnym nie można dopuścić:

[...] kapłana w tym wszystkim, co dotyczy sakramentu pokuty, stałych spowiedników sługi Bożego lub kierowników duchownych, w tym, co dotyczy nawet takich wiadomości odnośnie sługi Bożego, które zdobyli z zakresu wewnętrznego pozasakramentalnego; postulatora sprawy podczas trwania urzędu³³.

Także sposób przesłuchiwanie świadków ustalają *Normy* z 1983 r. Powinno się ono dokonać według pytań opracowanych przez promotora sprawiedliwości.

²⁶ Zob. *Sanctorum Mater* art. 96 § 1.

²⁷ *Normy* n. 22 b: „Jeśliby lekarz odmówił stawienia się u Biskupa lub jego delegata, ci powinni starać się, aby pisemną relację zrobioną pod przysięgą, o ile to możliwe, złożyli do akt o chorobie i jej przebiegu, lub przynajmniej, aby orzeczenie lekarskie było uzyskane przez inną osobę, która następnie zostanie poddana przesłuchaniu”.

²⁸ Zob. J. R. BAR. *Współświadkowie w procesie beatyfikacyjnym*. „Prawo kanoniczne” 17:1974 nr 1-2 s. 232.

²⁹ Zob. W. PADACZ. *Dowód ze świadków w procesie beatyfikacyjnym*. „Prawo kanoniczne” 5:1962 nr 3-4 s. 166.

³⁰ Zob. KPK kan. 1550.

³¹ Zob. PADACZ. *Dowód ze świadków w procesie beatyfikacyjnym* s. 168.

³² Zob. KPK kan. 1550; *Sanctorum Mater* art. 101 § 1 § 2.

³³ *Normy* n. 20.

Biskup lub jego delegat powinni te pytania wzbogacić o jeszcze inne, by móc uzyskać wyczerpujące informacje od świadka³⁴.

Kodeks prawa kanonicznego podaje normy odnośnie do wartości dowodu, jakim są zeznania świadków. Przy ocenianiu wartości zeznań sędzia powinien wziąć pod uwagę, jaki jest stan osoby i jaka jest jej uczciwość; czy zeznanie jest na podstawie własnej wiedzy, zwłaszcza z osobistego widzenia i słyszenia, czy jest opinią świadka, opiera się na pogłoskach lub zasłyszaniu od innych; czy świadek jest stały i trwale ze sobą zgodny, czy też zmienny, niepewny lub chwiejny; czy ma współświadków zeznania i czy jest potwierdzony lub nie przez inne elementy dowodowe³⁵.

Zgodnie z *Normami*, Kongregacja w art. 100 *Instrukcji o prowadzeniu dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawach kanonizacyjnych Sanctorum Mater* przypomina zasadę, aby w sprawie cnót heroiczych lub męczeństwa, opinii świętości i znaków służi Bożego należącego do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego, stowarzyszenia życia apostołskiego lub innego stowarzyszenia kleryckiego lub laickiego można było przesłuchać znaczną część świadków będących spoza tych instytutów. Zasady tej nie należy stosować zbyt rygorystycznie w odniesieniu do służ Bożych będących eremitami czy żyjących za ścisłą klauzurą³⁶.

Zeznanie, jakiego dokonał jeden świadek, nie może być pełnym dowodem, chyba że jest to świadek kwalifikowany, który zeznaje z urzędu, albo okoliczności rzeczy lub osób wskazują inaczej³⁷.

Instrukcja w tytule II mówi o dwóch sposobach zabezpieczenia świadectw przed ich utratą, czy to z racji wieku, czy choroby świadków *ne pereant probationes* (art. 82) oraz *ad rei perpetuam memoriam* (art. 83-84). Pierwszy sposób to *ne pereant probationes*, który wykorzystuje się po wpłynięciu prośby postulatorskiej do biskupa, a przed ukończeniem zbierania dokumentów. Procedura ta powinna mieć jednak charakter procesowy. Jeśli idzie o drugi sposób, to *Instrukcja* nazywa go *ad rei perpetuam memoriam*. *Instrukcja* przewiduje wprost, że każdy, kto chce zostawić jakieś oświadczenie na temat życia, działalności, ewentualnie śmierci jakiejś osoby, będącej jej zdaniem w przyszłości kandydatem na ołtarze, może biskupowi taką pisemną deklarację zostawić. W przyszłości może zostać wezwany jako

³⁴ Zob. *Sanctorum Mater* art. 79 § 1; *Normy* n. 16 a: „Następnie Biskup lub jego delegat winien przesłuchać świadków przedstawionych przez postulatora i innych wezwanych z urzędu. Zeznania winny być składane w obecności notariusza, który zapisze słowa składającego zeznania, na koniec potwierdzając je podpisem. Jeśli zaś okazałoby się konieczne przesłuchanie świadków, aby dane mające znaczenie dowodowe nie zginęły (*ne pereant probationes*), można ich przesłuchać przed ukończeniem badań nad dokumentacją”.

³⁵ Zob. *Sanctorum Mater* art. 79 § 2; W. PADACZ. *Przygotowanie materiałów w procesie de miraculis dla udowodnienia uzdrowienia przekraczającego prawa przyrody*. „Homo Dei” 34:1965 nr 1 s. 53.

³⁶ Zob. *Normy* n. 19; *Sanctorum Mater* art. 100.

³⁷ Zob. KPK kan. 1571.

świadek w ewentualnym dochodzeniu diecezjalnym czy eparchialnym. Na posiedzeniu postulatorów w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych 10 kwietnia 2008 r. zaproponowano zmianę terminu *ad rei perpetuam memoriam* na *ad futuram rei memoriam*³⁸.

c. Opinie biegłych

Praktyka powoływania biegłych w procesie kanonizacyjnym jest bardzo stara, zwłaszcza w odniesieniu do cudów. O obowiązku oddawania dokumentów pod ocenę rzeczoznawców, biegłych wiemy już z prawodawstwa Benedykta XIV³⁹. O ich zadaniu traktują także kanony *Kodeksu*, które ze swej natury odnoszą się do spraw kanonizacyjnych.

Z opinii biegłych należy skorzystać, ilekroć na podstawie nakazu prawa lub sędziego konieczne jest ich przesłuchanie i opinia, oparte na doświadczeniu lub wiedzy, dla potwierdzenia jakiegoś faktu lub poznania prawdziwej natury jakiejś rzeczy⁴⁰.

Dalej *Kodeks* mówi, że

[...] każdy biegły sporządza własną relację, niezależną od innych, chyba że sędzia poleci zrobić jedną relację, podpisaną przez wszystkich; jeżeli to dojdzie do skutku, różnice zdań jakie zachodzą, należy stosownie odnotować⁴¹.

Biegli powinni wskazać, na podstawie jakich dokumentów upewnili się o tożsamości osób, rzeczy lub miejsc, jaką metodą i w jaki sposób postępowali w wykonywaniu zleconego im zadania. Mogą być w razie potrzeby wezwani przez sędziego do udzielenia dalszych wyjaśnień⁴². Na terenie diecezji można powołać różnych biegłych. Z konieczności, jak już wcześniej zostało wspomniane, powołuje się teologów jako cenzorów pism sługi Bożego, historyków oraz biegłych w postępowaniu dotyczącym stwierdzenia cudu. W procesie występują także innego rodzaju biegli, których *Normy* nie wyliczają, a są to biegli w tych dziedzinach, w których dokonało się zjawisko cudowne⁴³.

Należy choć krótko powiedzieć na temat przysięgi. Przysięga w postępowaniu kanonizacyjnym ma w dalszym ciągu duże znaczenie dowodowe. *Kodeks prawa kanonicznego* z 1917 r. w kan. 2037 wymagał podwójnej przysięgi, o dokładnym

³⁸ Zob. MISZTAŁ. *Sanctorum Mater*.

³⁹ Zob. W. PADACZ. *Biegli w procesach beatyfikacyjnych*. „Prawo kanoniczne” 2:1959 nr 3-4 s. 363.

⁴⁰ KPK kan. 1574.

⁴¹ KPK kan. 1578 § 1.

⁴² Zob. KPK kan 1578 § 2.

⁴³ Zob. MISZTAŁ. *Prawo kanonizacyjne* s. 273.

wykonaniu zadania i o zachowaniu tajemnicy. Ale i *Normy*, i kan. 1454 w nowym *Kodeksie* mówią jedynie o przysiędze na temat wiernego wykonywania zadań⁴⁴. Składają ją wszyscy uczestnicy procesu. W postępowaniu kanonizacyjnym składa się także przysięgę zachowania tajemnicy. Zachowanie tajemnicy w postępowaniu kanonizacyjnym jest bardzo pożądane, a nawet konieczne, potwierdzane przysięgą przez wszystkich członków trybunału i ich współpracowników⁴⁵.

Jak już była mowa, kompetentny biskup po otrzymaniu prośby postulatora wraz z całą dokumentacją i listą świadków, zwraca się do jednego lub dwóch biegłych o wyrażenie opinii⁴⁶. Z tekstu prawa wynika, iż nie muszą to być biegli lekarze, chyba że chodzi o uzdrowienie. Biegli powołani przez biskupa lub jego delegata przystępując do badania materiału dostarczonego przez postulatora do ekspertyzy, zwłaszcza gdy chodzi o uzdrowienia, muszą wziąć pod uwagę dotychczasową praktykę Kongregacji w tych sprawach. Diagnoza polega na dokładnym ustaleniu choroby. Biegli muszą ustalić, o jaką chorobę chodzi, kto i kiedy ją przechodził. Ten punkt jest podstawowy, bo nie można mówić o wyleczeniu, o ile nie wie się, jaka była choroba⁴⁷. Biegły powinien stwierdzić, kiedy nastąpiło uleczenie uważane za cudowne. Trzeba określić czas, sposób, np. przyłożenie obrazka w czasie nowenny. Czy to uleczenie było nagłe, gdy stan był beznadziejny, czy był to moment przełomowy, czy chory raczej powoli wracał do zdrowia. Czy jest dowód, że nastąpiło uzdrowienie, a więc jak się uleczony zachowywał, czy zaczął pracować, czy się zbadał u lekarza. Jeżeli badania lekarskiego nie było, postulator powinien postarać się, aby uzdrowiony zbadał się jak najprędzej i wziął zaświadczenie lekarskie o obecnym stanie zdrowia. Powinien dowiedzieć się, czy to uleczenie jest trwałe, czy nie nastąpiła recydywa⁴⁸.

Według *Norm* Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych,

[...] jeżeli uzdrowiony dotychczas żyje, biegli powinni go zbadać, aby można było udowodnić trwałość uzdrowienia⁴⁹.

Jest to już kolejny przypadek udziału biegłych w dochodzeniu na temat udowodnienia cudu. Badania dokonuje przynajmniej dwóch biegłych, w tym przypadku lekarzy (*ab inspectione*)⁵⁰.

⁴⁴ Zob. KPK kan. 1454.

⁴⁵ Zob. H. MISZTAŁ. *Prawo kanonizacyjne według ustawodawstwa Jana Pawła II*. Lublin – Sandomierz 1997 s. 249.

⁴⁶ Zob. *Normy* n. 33 a.

⁴⁷ Zob. G. BARTOSZEWSKI, S. BUDZYŃSKI, Cz. RYSZKA. *Życie i cuda polskich świętych kanonizowanych i beatyfikowanych za pontyfikatu Jana Pawła II*. Warszawa 2001 s. 23.

⁴⁸ Zob. PADACZ. *Biegli w procesach beatyfikacyjnych* s. 363.

⁴⁹ *Normy* n. 34 b; zob. *Sanctorum Mater* art. 109 § 1.

⁵⁰ Zob. *Postulatorum vademecum*. W: MISZTAŁ. *Prawo kanonizacyjne według ustawodawstwa Jana Pawła II* s. 47-68. H. Miształ zamieszcza formularze w: *Prawo kanonizacyjne według*

Dziś takie przesłuchanie odbywa się wobec sędziego, promotora sprawiedliwości, biegłego lekarza, który bierze udział w całym postępowaniu, wobec dwóch biegłych lekarzy *ab inspectione* i notariusza. Na tę sesję wzywany jest uzdrowiony, któremu przedstawia się zamknięty i zapieczętowany plik z zeznaniami na temat jego uzdrowienia. Potem następuje przesłuchanie tego świadka z urzędu⁵¹. Następnie delegat biskupi przedstawia nominację dwóch biegłych lekarzy *ab inspectione*. Każdy z nich kolejno składa przysięgę, że wiernie wypełni zleczone mu funkcje w odniesieniu do zbadania obecnego wśród nich uzdrowionego⁵². Dopiero teraz delegat biskupa wręcza im mandat, czyli upoważnienie do wykonania ekspertyzy, tj. oględzin uzdrowionego. Po ukończonym przesłuchaniu każdy biegły *ab inspectione* przedstawia swoją opinię na piśmie⁵³. Po tym zbadaniu uzdrowionego delegat biskupa określa miejsce i wyznacza czas kolejnej sesji, na której zostaną przesłuchani owi dwaj biegli *ab inspectione*⁵⁴.

Całość przesłuchania kończy się odczytaniem protokołu zeznań, przysięgą i podpisami. Dalej wzywa się drugiego biegłego *ab inspectione* i poddaje się go podobnemu przesłuchaniu. Teraz dopiero do protokołu tej sesji dołącza się dokumenty, czyli obie pisemne relacje biegłych. Sędzia może także poprosić biegłych o wyjaśnienia, gdyby wystąpiły u niego jakieś wątpliwości. Szczególnie interesuje sędziego stan zdrowotny uzdrowionego w obecnej chwili, czy uzdrowienie jest pełne i jakie argumenty medyczne przemawiają za trwałością tego uzdrowienia⁵⁵.

Praca biegłych, ich opinia, szczególnie odnośnie do autentyzmu domniemanego zjawiska cudownego, jest kluczowa, ponieważ to od ich oceny zależy dalszy przebieg postępowania.

PODSUMOWANIE

Analizując poszczególne kanony *Kodeksu*, jak również dokumenty Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, należy jednoznacznie podkreślić, iż pewność moralna, jaka powinna zostać osiągnięta, jest wysoce akcentowana szczególnie przy postępowaniu kanonizacyjnym. Wykazaliśmy, jak ważne jest, by już w początkowych fazach przygotowania, dbając o dobro i autorytet Kościoła, zabiegać, aby osoba, którą stawia się jako wzór do naśladowania, nie tylko nie budziła żadnych

ustawodawstwa Jana Pawła II s. 394-406; *Sanctorum Mater* art. 109 § 1; PADACZ. *Przygotowanie materiałów w procesie de miraculis* s. 53.

⁵¹ Zob. BARTOSZEWSKI, BUDZYŃSKI, RYSZKA. *Życie i cuda polskich świętych* s. 21.

⁵² Zob. H. MISZTAŁ. *Biegli w postępowaniu kanonizacyjnym*. Lublin 1985 s. 129.

⁵³ Zob. *Sanctorum Mater* art. 110 § 2.

⁵⁴ Zob. J. ZUBKA. *Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny*. Warszawa 1969 s. 249.

⁵⁵ Zob. *Sanctorum Mater* art. 110 § 1.

wątpliwości, ale by dawała pewność do podejmowania dalszych kroków. Ta pewność nie tylko powinna być pełna, ale pełna absolutnie.

Biskup, na terenie diecezji którego toczy się postępowanie, zanim oficjalnie rozpocznie sprawę kanonizacyjną, powinien osiągnąć pewność moralną co do zasadności wszczęcia sprawy. Wiadome jest, iż całość środków dowodowych zbieranych w postępowaniu jest dokładnie analizowana przez postulatora prowadzącego. To na nim spoczywa zadanie gromadzenia różnego rodzaju dokumentów, pism, przygotowania listy świadków, zebrania opinii biegłych odnośnie do cudu i przedstawienia ich biskupowi. Gdy pojawiają się jakieś wątpliwości, biskup prosi właśnie postulatora, aby je wyjaśnił.

Można uznać, że najcenniejszym dziś środkiem dowodowym są zeznania świadków, i to świadków naocznych, którzy znali kandydata na ołtarze. Rozwój nauki sprawia także, że praca i opinia biegłych badających cud stała się niekwestionowaną pomocą dla rozeznania nadprzyrodzonego zjawiska, wpływającą na osąd biskupa co do dalszych decyzji.

Ważną wydaje się być również rola promotora sprawiedliwości. On to otrzymawszy od biskupa lub jego delegata wszystkie środki dowodowe, dokumenty i akta, zobligowany jest do dokładnego przestudiowania informacji w nich zawartych, a jeśli uzna to za konieczne, do zlecenia dalszych badań.

Jeśli biskup diecezjalny, zapoznawszy się ze środkami dowodowymi, po opinii postulatora, promotora sprawiedliwości, a także po opinii biegłych badających cud, stwierdza, iż dowody są niepodważalne, osiągnąwszy pewność moralną co do słuszności sprawy, w sposób oficjalny zasięga opinii Konferencji Episkopatu i ogłasza swoją intencję rozpoczęcia sprawy.

THE BODY OF EVIDENCE NEEDED FOR OBTAINING OF MORAL CERTAINTY IN STARTING THE CANONIZATION PROCESS BY THE DIOCESAN BISHOP

S u m m a r y

The author of the paper enters into the issue of the moral certainty in the canonization process. He gives some thoughts to the fact what is difference between the moral certainty in the canonization process and certainty of the canonization process. The author points out the body of evidence which is used in preparation to the process, and persons who are obliged to collect information, so that the diocesan bishop, having achieved the moral certainty, could start canonization case.

Tłum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: pewność moralna, postępowanie kanonizacyjne, środki dowodowe, prawo kanoniczne.

Key words: moral certainty, canonization process, body of the evidence, canon law.